

роздратування, але спроможні це приховувати. Показники низького рівня та середнього з тенденцією до низького у респондентів не виявлено (0%).

Роблячи загальний **висновок**, важливо зазначити, що більша частина вибірки є толерантними особистостями. Майбутні психологи, приймають особистість та індивідуальність кожного партнера по спілкуванню, проявляють терпимість до його особливостей, ситуації та середовища. Ці студенти спрямованні на спілкування та на самого партнера, є терпимими до людських слабкостей і недоліків. Отже підводячи підсумок, важливо сказати, що комунікативна толерантність є однією із найважливіших професійної якостей становлення гарного спеціаліста і, як підтверджують дослідження, є необхідність розвивати її як професійну складову особистості майбутнього психолога, який обрав собі шлях допомоги іншим.

Література:

1. Бойко В. В. Коммуникативная толерантность : методическое пособие / В. В. Бойко. СПб : СПбМАПО, 1998. 24 с.
2. Горянська А. М. Проблеми толерантності в контексті особистісної зрілості студентів педагогічних спеціальностей // Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Випуск 6, частина 1. Київ, 2008. С. 188–192.
3. Декларация принципів толерантності // Век толерантності: Научно-публіцистический вестник. М.: Изд-во МГУ, 2001. С. 12–14.
4. Шустова Л. П. Феномен толерантності в філософських і психологопедагогічних науках // Фундаментальні дослідження. 2015. 123 с.

УДК 159.942-053.6

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЮНАКІВ

Марченко А. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
angelinamarchenko9895@gmail.com*

В сучасних умовах, коли швидко змінюються погляди на різні аспекти життя суспільства, особливого значення набуває перегляд пріоритетів в підготовці юнацтва до життя і праці. Емпатія є провідною соціальною емоцією і в найзагальнішому вигляді визначається як здатність індивіда емоційно відгукуватися на переживання інших людей. Емпатія як комунікативна властивість особистості юнака сприяє вирішенню глибоких людських питань і

відкриває нові можливості для більш ефективного впливу на особистість у спілкуванні. Вона є одним з регуляторів взаємовідносин між людьми. Виявляється в прагненні надавати допомогу і підтримку іншим людям. Веде до розвитку гуманістичних цінностей особистості молодої людини.

Мета дослідження – емпатійні здібності юнаків.

Перехідний вік від юності до зрілості характеризується початком дорослого, самостійної життя. Оскільки період пізньої юності часто співпадає з життєвим етапом отримання професійної освіти, юнацький вік визначають як студентський вік або студентство. Цей вік пов'язаний з вступом в самостійне життя, з вирішенням задач самовизначення в особистому та професійному плані, активним розвитком самосвідомості [1]. Саме тому емпатійні здібності через які відбувається процес рефлексивного розвитку свідомості та самосвідомості юнака виходить на передній план.

У вітчизняній психології зроблено досить ґрунтовний історичний огляд зарубіжних досліджень емпатії Т.П.Гавриловою [2]. Він був доповнений оглядом досліджень емпатії в рамках особистісно центрованого підходу, в контексті дослідження соціально-психологічної емпатії та визначення основних положень у вивченні цього явища. Після класичної роботи Т. П. Гаврилової з'явилася низка нових досліджень емпатійних явищ не тільки в зарубіжній, але й у вітчизняній психології [2].

Поняття «емпатія» згадувалось давно, ще філософами-стоїками. Під ним стоїчна філософія розуміла духовну об'єктивну спільність усіх речей, через яку люди співчують один одному. Проте серйозні дослідження емпатії були започатковані лише в ХІХ столітті у Європі в лоні філософських дисциплін – етики і естетики. Етики називали це поняття симпатією, співчуттям.

У ХІХ столітті вважалось, що поняття «симпатія» – це природжена властивість людини. А. Сміт визначав симпатію як здатність співчувати іншому, «... відчуття, яке пробуджує в нас страждання іншої людини». Механізмом симпатії філософ називає уяву, хоча фактично, за змістом вона тотожна механізму проєкції, оскільки А. Сміт вважає, що відчуття не можуть викликати нічого, що є в людей самих [3].

Одні вчені вважають, що емпатія характеризується співпереживанням, що виникають за механізмом емоційного зараження. Інші – що в емпатії значну роль відіграє розум, раціональне сприйняття людини або тварини. Треті вважають, що співпереживання переростає в співчуття, що супроводжується прагненням до надання допомоги.

В. А. Шопенгауера [3] вважав, що співчуття людей одне одному ґрунтується на їх почутті спільності своєї природи і походження. Ідентифікацію він вважав механізмом емпатії: у процесі співчуття людина, переборюючи свій егоїзм, ототожнює себе з іншими, робить їхні переживання своїми, прагне припинити страждання інших, що приносить їй задоволення і радість.

З еволюційної і культурно-історичної точки зору намагався розглядати розвиток симпатії Т. Спенсер [3]. Він показував її роль у боротьбі за існування в природі та суспільстві і доводив, що в міру ускладнення суспільних форм – ускладнюється і зміст симпатії. Ним були виділені інстинктивна (емоційне зараження) й інтелектуальна (співчутлива) симпатії.

У більшості сучасних досліджень за поняттям «емпатія» стоїть різний зміст, іноді навіть протилежний його первинному сенсу. У концепціях емоційної емпатії йдеться про різні види емпатії, які іноді інтерпретуються як рівні емпатії, а саме:

1) емоційна реакція у відповідь за типом зараження, примітивна емоційна ідентифікація;

2) співпереживання і співчуття як складніші форми співучасті в емоціях іншого, розділення їх [4].

На наш погляд, найбільший внесок у розвиток теорії емпатії зроблений К. Роджерсом. Зокрема, це стосується виділення трьох суттєвих особливостей емпатійного процесу. Йдеться, по-перше, про збереження в емпатійному процесі власної позиції того, хто емпатує, збереження психологічної дистанції між ним і тим, кого емпатують, або, іншими словами, відсутність в емпатії ототожнення між переживаннями суб'єкта та об'єкта емпатії, по-друге, наявність в емпатії співпереживання, а не просто емоційно-позитивного ставлення (симпатії) суб'єкта емпатії до об'єкта; по-третє, динамічний, а не статичний характер феномена емпатії. За Ю. Б. Гіппенрейтер, для найбільш повного та глибокого розуміння емпатії, необхідне введення нової дефініції, яка надає можливість більш однозначного розуміння емпатії в природному значенні, а саме «конгруентної емпатії» [4].

Здатність людини до емпатії, тобто до співчуття, співпереживання за іншу особу, називається емпатійними здібностями. Індивіда, у якого емпатія відрізняється рівноваженістю і найвищим ступенем вираженості її когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів, можна назвати емпатійною людиною. У такої людини розвинене вміння відчувати, передбачати і розпізнавати емоційні стани інших людей, виявляти своє співчуття у різних діях, спрямованих на посилення добробут людей. Розглядаючи структуру емпатійних здібностей, прийнято вважати емпатію, як складне,

цілісне утворення, яке можна конструювати як сукупність мікропроцесів [5].

Отже, емпатія розглядається і як стан, і як процес і як психічна властивість. При цьому емпатія виступає як умова діяльності, де об'єктом цієї діяльності виступає інша людина, і з іншого боку, емпатія виникає як об'єкт формування. У юнацькому віці особливо важлива потреба в доброзичливих відносинах, які припускають тенденцію до повного осмислення і визнання іншого, встановлюючи інтимно-особистісний характер спілкування і взаємодії з однолітками, а також і зі значущими дорослими. В основі цих взаємовідношень лежать емпатійні здатності сторін комунікації.

Література:

1. Мухіна В. С. Вікова психологія. Феноменологія розвитку. М.: Академія, 2009.
2. Гаврилова Т. П. Понятие эмпатии в зарубежной психологии. Исторический обзор и современное состояние проблемы / Т. П. Гаврилова // Вопросы психологии. 2005. №2. С.147–156.
3. Гаврилова Т. П. Емпатія та її особливості у дітей молодшого та середнього шкільного віку. Дис. ... канд. псих. наук / Т. П. Гаврилова. М., 1977.
4. Гіппенрейтер Ю. Б. Введення в загальну психологію. М.: АСТ, Астрель, 2008.
5. Акрушенко А. В. Психологія розвитку та вікова психологія. Конспект лекцій. / А. В. Акрушенко, О. А. Ларіна, Т. В. Катар'ян. М.: Ексмо, 2008.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ З РІЗНИМ РІВНЕМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Мелешко О. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

0978829078@ukr.net

Сьогодні пенітенціарна система в Україні постійно доводить свою компетентність і ефективність, відображає перехід нашої держави на новий рівень забезпечення відбування покарання ув'язненими. Однією з найважливіших його рис, що впливає на успішність виконання працівником пенітенціарної системи професійних завдань, є його комунікативна толерантність. Ми